

Kommittédirektiv

Förutsättningar för att avveckla Statens va-nämnd

Dir.
2010:133

Beslut vid regeringssammanträde den 9 december 2010

Sammanfattning

En särskild utredare tillkallas med uppgift att analysera verksamheten vid Statens va-nämnd och utreda förutsättningarna för att de nya mark- och miljödomstolarna eller annan domstol jämte en eller flera länsstyrelser kan överta nämndens prövning i olika delar enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Utredaren ska föreslå en lämplig organisatorisk lösning av verksamheten. Vidare ska utredaren utarbeta de författningsändringar som behövs.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2011.

Bakgrund

Statens va-nämnd

Statens va-nämnd (Va-nämnden) handlägger tvister enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen). För Va-nämndens verksamhet gäller lagen (1976:839) om Statens va-nämnd, förkortad LSV, och förordningen (2007:1058) med instruktion för Statens va-nämnd. Förutom tvister mellan va-huvudmän och fastighetsägare prövar Va-nämnden tvister där kommunen överklagat länsstyrelsens föreläggande om utbyggnad av en allmän va-anläggning. Enligt 10 § LSV är nämnden skyldig att hålla förhandling i alla mål där det behövs. Dessa

förhandlingar ska hållas på en plats som är välbelägen för parterna. Av 12 § LSV följer att om det behövs kan nämnden eller ledamot av nämnden göra besiktning på platsen. Nämnden ska vara verksam för att målet utreds och söka förlika parterna (11 § LSV). Nämnden är första instans för mål från hela landet. Nämndens beslut kan överklagas till Svea hovrätt i dess sammansättning som Miljööverdomstol och därefter till Högsta domstolen. Utöver den dömande verksamheten ska nämnden på begäran av en domstol eller länsstyrelse yttra sig i mål eller ärenden om vattenförsörjning och avlopp.

Antalet mål som kommer in till Va-nämnden har varierat från tid till annan. Under 2009 kom det in 241 va-mål. Det året uppgick nämndens kostnader till 7 351 000 kr. Nämnden avgjorde 75 procent av va-målen inom tolv månader. Av nämndens slutliga beslut och domar överklagas 5–10 procent till Miljööverdomstolen. Under 2009 fastställde Miljööverdomstolen samtliga domar och slutliga beslut som hade prövats av Va-nämnden. Nämnden redovisar sin praxis på sin webbplats.

Va-nämnden består av ordföranden, fem andra ledamöter och ersättare för dessa. Enligt 2 § LSV ska två ledamöter vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av en allmän va-anläggning. En ledamot ska vara väl förtrogen med bostadsfastigheters va-förhållanden. En ledamot ska vara väl förtrogen med va-förhållanden för annan bebyggelse än bostäder. Bestämmelserna om kvalifikationskraven på ledamöterna är utformade så att inga ledamöter ska utses som företrädare för vissa partsintressen. Kvalifikationskraven har i stället utformats som krav på vissa insikter och färdigheter. För närvarande finns det tio ersättare för ledamöterna.

För ordföranden finns en ersättare (vice ordförande) som är anställd av Va-nämnden och ytterligare en som anlitas vid behov. Va-nämndens ordförande är också chef för nämndens kansli. Kansliet hade under budgetåret 2009 sex anställda: myndighetschefen/ordföranden, en ersättare för ordföranden, två juristsekreterare, en kansliföreståndare och en kanslisekreterare. Kansliet är lokaliserat till Stockholm. Kammarkollegiet hanterar kansliets löneadministration och viss annan ekonomiadministration.

Statens va-nämnd inrättades i samband med införandet av lagen (1970:838) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Ett av skälen för nämndens tillkomst var att man ville förenkla det tidigare prövningssystemet som bl.a. innebar att vissa ärendegrupper kunde prövas av både länsstyrelse och domstol. Den 1 januari 2007 infördes den nuvarande vattentjänstlagen. I denna klargjordes kommunernas ansvar, bl.a. på så sätt att allmänna vattentjänster ska tillhandahållas genom kommunala va-anläggningar.

Mark- och miljödomstolar

Riksdagen beslutade den 21 juni 2010 att det fr.o.m. den 2 maj 2011 ska finnas fem mark- och miljödomstolar som ska pröva miljömål, mål enligt plan- och bygglagen (2010:900) och fastighetsmål (prop. 2009/10:215, bet. 2009/10:JuU27, rskr. 2009/10:364). Syftet med reformen är att förenkla, samordna och effektivisera handläggningen och prövningen av dessa mål. Till de nya domstolarna förs de mål som enligt nuvarande ordning handläggs i miljödomstol, huvuddelen av de mål enligt plan- och bygglagen som enligt nuvarande ordning handläggs i förvaltningsrätt och hos regeringen samt huvuddelen av de mål som enligt nuvarande ordning handläggs i fastighetsdomstol. De nya mark- och miljödomstolarna ska tillhöra tingsrätterna i Nacka, Umeå, Östersund, Växjö och Vänersborg. Beslut av mark- och miljödomstolarna kan överklagas till Miljööverdomstolen som byter namn till Mark- och miljööverdomstolen. Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål som inletts genom överklagande till mark- och miljödomstol kan i princip inte överklagas. Mark- och miljööverdomstolen ska i fastighetsmål och mål enligt plan- och bygglagen för frågor av särskilt prejudikatintresse kunna tillåta att avgörandet överklagas till Högsta domstolen. De processuella reglerna för mark- och miljödomstolarna finns i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar. I mark- och miljödomstolarna ska det finnas lagfarna domare, tekniska råd och särskilda ledamöter.

Reformeringsbehov

Regeringen har under många år arbetat med att utveckla den statliga förvaltningen. Av propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt (prop. 2009/10:175) framgår bl.a. att regeringens arbete med att utveckla en tydligare och mer ändamålsenlig myndighetsorganisation kommer att drivas vidare och att regeringen även fortsättningsvis kommer att hålla en hög takt i arbetet med strukturförändringar inom olika verksamhetsområden. Regeringen framhåller även att den statliga förvaltningen bör vara organiserad på ett sådant sätt att rättsäkerhet och effektivitet upprätthålls samt att ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan olika myndigheter är tydlig.

Utöver de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna finns det specialdomstolar och nämnder med domstolsliknande uppgifter. Statens va-nämnd är exempel på en sådan nämnd med domstolsliknande uppgifter. Målet för all dömande verksamhet är att den ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv, varvid behovet av att upprätthålla korta handläggningstider beaktas. Regeringen har under många år genomfört ett omfattande arbete med att reformera domstolsväsendet. Målsättningen för detta arbete har bl.a. varit att skapa förutsättningar för specialisering, kompetensutveckling och en väl fungerande beredningsorganisation samt säkerställa möjligheterna att rekrytera personal. Organisationen måste utvecklas i takt med att kraven från samhället ökar.

Va-nämnden är en liten myndighet. I allmänhet är kostnaderna för ekonomisk administration högre för små myndigheter än för andra myndigheter. Vidare är en organisation med få anställda känslig och sårbar eftersom den har svårt att hantera förändringar i arbetsbelastningen och arbetskraftsbortfall vid sjukdom, föräldraledighet eller annan frånvaro.

Regeringen vill nu, i enlighet med intentionerna bakom reformeringen av den statliga förvaltningen, särskilt inom domstolsväsendet, och mot bakgrund av inrättandet av mark- och miljödomstolar, analysera verksamheten vid Statens va-nämnd och utreda förutsättningarna för hur de nya mark- och miljö-

domstolarna eller annan domstol kan överta nämndens arbetsuppgifter. I det sammanhanget bör även förutsättningarna för om vissa typer av tvister kan handläggas hos en eller flera länsstyrelser i första instans utredas.

Uppdraget

Utredaren ska analysera verksamheten vid Va-nämnden och utreda förutsättningarna för hur de nya mark- och miljödomstolarna eller annan domstol ska kunna handlägga tvister enligt vattentjänstlagen. Om utredaren finner att handläggningen av tvister enligt vattentjänstlagen bör koncentreras till en domstol eller ett fåtal domstolar, ska utredaren ange vilken eller vilka. Vidare ska utredaren undersöka förutsättningarna för att handlägga vissa tvister hos en eller flera länsstyrelser i första instans.

Utredaren ska också redovisa i vilken omfattning Va-nämnden yttrar sig till domstol eller länsstyrelse i mål eller ärenden om vattenförsörjning och avlopp. Om utredaren inte bedömer att denna del av verksamheten kan upphöra, bör utredaren ange den myndighet som ska avge dessa yttranden.

Utredaren ska vidare

- föreslå vilken sammansättning som ska gälla i domstol vid prövning av tvister enligt vattentjänstlagen,
- föreslå hur de kompetensbehov som uppkommer vid domstol och länsstyrelser till följd av en eventuellt ändrad prövningsordning ska tillgodoses så att handläggningen av tvister enligt vattentjänstlagen även fortsättningsvis kan ske på ett effektivt och rättssäkert sätt,
- ta fram en handlings- och tidsplan för en eventuell avveckling av Va-nämnden,
- föreslå de författningsändringar som behövs,
- redovisa de verksamhetsmässiga och personella konsekvenserna av en avveckling av Va-nämnden, samt
- redovisa förslagets konsekvenser i relevanta delar i övrigt enligt vad som anges i 14, 15 och 15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474).

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska i sitt arbete samverka med Statens va-nämnd och Domstolsverket samt samråda med Statskontoret och föra en dialog med andra berörda myndigheter och intresseorganisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2011.

(Miljödepartementet)